

בכורות מג

משה שווערד

1. חשוקי חמד מסכת בכורות דף מג עמוד א

אחד המשתתפים יש לו מום העונה על ההגדרה של המום המוזכר במשנה

שאלה מגיד שיעור חשוב המוסר שיעור קבוע בדף היומי בא לשאול, בזמן הקרוב אנו עומדים ללמוד את פרק שביעי בבכורות, שבו מפורטים מומי האדם הפוסלים את הכהן מלעבוד עבודה בבית המקדש, ואחד המשתתפים בשיעור יש לו מום העונה בדיוק לתיאור הגמרא, וזה לא מהמומים הרגילים כגון ידו שבורה, שזה אינו מבייש, אלא מום כזה שאם אסביר את המשנה בצורה ברורה, כל המשתתפים בשיעור עלולים להסתכל עליו, והוא יתבייש מאד.

שואל המגיד שיעור מה אעשה, האם אשנה קצת מהפירוש ואסביר זאת בצורה אחרת, או שמא אתחמק מהפירוש ואבליע את המום כך שלא ירגישו ולא אסביר את המום כדי שלא לביישו?

תשובה נראה שאסור לשנות את הפירוש במשנה, שהרי בבבא קמא (דף לח ע"א) שנינו בברייתא כשהגיעו הסרדיוטים ללמוד תורה אצל חכמי ישראל, והגיעו לדין שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם שפטור, ושור של עכו"ם שנגח לשור של ישראל חייב נזק שלם, ולא שינו את הדין, **וכתב בים של שלמה (ב"ק פ"ד ס"ט) שמעינן מהאי ברייתא דאסור לשנות דברי תורה, וחייב למסור עצמו עליה**. הלא לא תמצא דבר קשה כזה לומר בפני האומות שאנחנו פטורין מהיזיקן, והם חייבים. וכי לא היה ראוי לחוש ח"ו לכמה שמדות וחורבות דליפוק מיניה. בפרט מלכות הרשעה, שכל מחשבתם רק להתגולל ולהתנפל על שונאינו. וא"כ היה להם לשנות, או שניהם חייבים, או שניהם פטורין. אלא ש"מ שמחויבים אנו למסור על קידוש השם. ואם ח"ו ישנה הדין הוה ככופר בתורת משה, עכ"ד.

ועל אף שבנידוננו לא מדובר על לשנות דין, מכל מקום אסור למגיד שיעור לשנות מהפירוש האמיתי בגמרא. אלא שיש לדון, האם יתחמק מביאור קטע הזה, או יפרשו כפשוטו?

כתב בראשית חכמה (שער הקדושה סוף פי"א) ויזהר מאד שלא לבייש אדם ולא יצערו בדבריו, אם ישב אצל אדם שיש לו מום בגופו שהוא מתבייש ממנו, או שיש מום בקרוביו ובמשפחתו יזהר מאד שלא ידבר מאותו מום או מאותו פגם אפילו אינו מדבר עליו אלא על איש אחר שיש לו מום זה, כי הוא יסבור לעולם שמדבר עליו ומביישו.

כמו כן הביא המשנה ברורה (סימן קלח סק"ה) את הספר חסידים (סימן תשע) שכתב יזהר החזן שלא יקרא למי שהוא עור או פסח בפרשה עורת או שבור, או למי שבראשו נתק בפרשת נתקים, ולא יקרא למי שחשוד על עריות בפרשת עריות וכן בכל דבר ודבר. **אולם אין ראייה מכאן, כיון שהקריאה אינה מתבטלת שאפשר לקרוא לאחר, ועוד שבזה שקורא דוקא לו ניכר שהוא מתכוון לביישו.**

והנה כתב רע"א (פאה פ"ח מ"ט) שבק"ק ליסא כתבו הבד"צ גט כשהיה בעיר עוד אחד ששמו ושם אביו ואביו אביו כשם המגרש, ועשו סימן וכתבו הפסח, שהמגרש היה חגר ברגל אחד, וכדי שלא יהיה נראה ששמו פסח, כתבו הפסח. ולא רצו לכתוב חגר, כי התיבה משתנה פעמים חגיר ביו"ד, ופעמים בלא יו"ד, ופעמים חגיר ופעמים חגרא, עכ"ד. ולכאורה איך כתבו כך בגט וכייוש ברבים, ואולי חגיר ברגליו אין בזה כל כך ביזיון ואין זה דומה לאיש שחוטמו שקוע וכדומה, וגם יתכן שידעו הבד"צ שהאיש לא יפגע מכך, וגם הגט נעשה בצנעה ולא כבענינו שרבים הם המשתתפים.

ונראה לכאורה, שגם במקום שקיים חשש לפגיעה ביהודי שנוכח שם, אין לחוש לכך, משום שהוא נפגע שלא כדין, משום שיש לו להאמין שגם המום שבו, הוא מאיתו יתברך, ומשפטי ה' אמת, ולכן במקום הצורך לא חוששים לביוש. ומה שמבואר במשנ"ב (הנ"ל) שאין לקרוא לבעל מום בפרשת מומים, היינו משום שבזה שהוא קורא דוקא לו מראה שרוצה לפגוע בו, אבל כשהאיש הנ"ל יושב בשיעור, ויודע שאין מכוונים אליו אין לו להפגע מכך.

אולם, הגר"נ קרליץ שליט"א, אמר שאם מדובר ביהודי שאינו בדרגה כזו, וברור שיפגע מהדברים, על המגיד שיעור לדלג ולא להסביר את אותו מום כדי שלא להעליבו.

2. איזהו מקומן מסכת בכורות דף מג עמוד א

[ב] השמטת הרמב"ן והרא"ש למומי הכהנים:

הטעם שהשמיטו פרק זה דמומי כהנים לפי שבזמן הזה אין נפק"מ דאין עבודה במקדש.

והשואל ומשיב (קמא ח"ג סוס"י ט"ז) הוכיח מזה דסברי שאין איסור בזה"ז לכהן לעשות עצמו בעל מום. דאל"כ יש נפק"מ בפרק זה גם האידנא. אמנם בספר מקח וממכר (שער מ"ה) הביא כל המומין דפירקין, משום דיש נפק"מ לענין מקח וממכר. ועוד איתא בסוף פ"ז דכתובות דכל המומין שפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. (פירות תאנה).

והנה מדברי השואל ומשיב מוכח שבזמן המקדש יש ודאי איסור להטיל מום בכהן, ועל בדברינו לעיל לז: ד"ה וחכמים אומרים (אות ב').

• שו"ת שואל ומשיב קמא - חלק שלישי שאלה טז

... אמנם אחר העיון נראה דל"ש כאן זאת דבאמת גם להטיל מום בבכור וכתוב לא יהי' בו מום וקרינן לא יהי' היינו דוקא לאחר שבא לעולם אבל קודם שיצא לאויר העולם מותר וה"ה כאן בזמנה"ז אין כאן קדושה כ"כ ורק מהרה יבנה ביהמ"ק א"כ אנו מטלינן בו מום קודם שיבנה ביהמ"ק והוי כמו קודם שיצא לאויר העולם וא"ל דשאני התם דשם אין כאן קדושה כלל אבל כאן הרי יש קדושה עכ"פ דז"א דעכ"פ תוך למד הוי ספק נפל בודאי לא אלים הקדושה כך ושוב מותר כמ"ש מעלתו. ... אחר שכתבתי כ"ז נתיישבתי שיש עוד ראי' ממה דהשמיט הרא"ש כל הפרק ז' של מומי אדם בכהנים וכן הרמב"ן על הלכות ברכות שנדפס מחדש ואם איתא דאסור להטיל מום בכהן בזמנה"ז הי' להם להביא לדעת איזה מום הפוסל בכהנים וע"כ דאין נפקא מינה בזמנה"ז כלל.

3. הגרי"ז על מסכת בכורות דף מג/א

במתני' מומין אלו בין קבועין בין עוברים פוסלין באדם וכו', [1] ובשיטמ"ק, דמומין עוברים דפסולים באדם נפקא לן מדילפינן מבהמה וגבי בהמה כתיב מום במ ודרשינן מום במ הוא דלא ירצה הא עבר מומן ירצה, אף באדם כתיב מום במ ודרשינן הא עבר מומן ירצה כמו בבהמה ע"כ:

והנה צ"ע דגבי בהמה הא דאיצטריך קרא דבעבר מומן ירצו, הוא משום דלא ליהוי דחוי כדאמרינן ביומא (דף ס"ד ע"א), משא"כ לענין אדם למה לי קרא דעבר מומן ירצו פשיטא דמהיכא תיתי לפסול, ותו קשה דהא קרא לפסול מום עובר, נפקא לן (שם) ממשחתם במ מום במ, ולא מקרא זה, וקרא זה רק להכשיר בעבר מומן, והרמב"ם מנאן למום עובר ומום קבוע בין באדם (בהל' ביא"מ פ"ו הל"א ב') ובין בבהמה (בהל' איסור"מ פ"א הל"ד ה') לשני לאוין מיוחדים, א"כ אין הפסול נלמד מקרא דלא ירצו במ:

[2] והנראה בזה דהא דמרבין מקרא דוכל מום, זהו אחרי שנתרבה מום עובר לפסול מקרא דמום במ לא ירצו, דהא עבר מומן ירצו, א"כ קרא פוסל מום עובר כל זמן שלא עבר, וא"כ איכא לריבויי מקרא דוכל מום, אבל בלאו קרא דמום במ לא היה בידנו לרבות מוכל מום עובר, וכן מצינו גבי זקן וחולה ומזוהם, דג"כ מתרבי מוכל מום, וזה דוקא אחרי שדרשינן מקרא דמן הצאן וכו' למעטינהו שוב נכלל בקרא דוכל מום, וה"נ במום עובר, וא"כ שוב ניחא הא דילפינן לאדם מקרא דמום במ לא ירצו הא עבר מומן ירצו, למום עובר דאדם דפסול כל זמן שלא עבר ושוב נכלל בקרא דמומין:

והנה מצינו מפורש בתו"כ דרשה מיוחדת דמום עובר בעבר מומן כשר לעבודה, ע"ש:

4. רמב"ם יד החזקה הלכות ביאת המקדש פרק ו

(ה) שלשה מיני מומין הם יש מומין שהן פוסלין הכהן מלעבוד והבהמה מליקרב איש מומין שפוסלין באדם בלבד מלעבוד ויש מומין שאין פוסלין אבל מפני מראית העין אמרו שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו עובד:

5. רמב"ם יד החזקה הלכות ביאת המקדש פרק ו

(ו) כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה ועבד בין בשוגג בין במזיד עבודתו פסולה ואם היה מזיד לוקה וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם ועבד אף ע"פ שהוא לוקה לא חילל עבודתו ואם היה בו דבר מדברים שהם מפני מראית העין אינו לוקה ועבודתו כשירה:

• תוספות יום טוב מסכת בכורות פרק ז משנה ג

מפני מראית העין. ... והמומין היתרים באדם ואינו בבהמה לוקה אם עבד. כן כתב הרמב"ם בפירושו ובחבורו פ"ו מהלכות ביאת מקדש. ואף על גב דלא כתיב ביה לאו בהדיא. דלא ילפינן לה אלא מדיוקא דאיש השוה מזרע אהרן בעי מומא. הא שאינו שוה כו'. כמ"ש לעיל. אפ"ה מחייבו מלקות. דלא אמרינן. אלא לאו הבא מכלל עשה עשה. והאי לאו מכלל עשה קאתי. כך נ"ל לדעת הרמב"ם. אבל רש"י כתב וז"ל. עשה מי שאינו שוה בזרעו של אהרן עובר בעשה אם [עבד] דהכי משמע השוה בזרעו אהרן [ואין בו מום] הוי כהן ויעבוד. שאינו שוה לא יעבוד. ולאו הבא מכלל עשה עשה. ע"כ. ומשמע דגרס בהדיא בגמרא. דעובר בעשה:

• ליקוטי הלכות

ומשום מראית העין איכא בינייהו עשה, ואיכא טרבויותא דסברי דעל שאינו שוה בזרעו של אהרן יג"כ לוקה אלא שאינו מחלל עבודה וע"כ דהיה להם גירסא אחרינא: כילון "דדמי רישיה

6. איזהו מקומן מסכת בכורות דף מג עמוד א

מחלוקת ראשונים אם מומין גמורים המיוחדים לאדם מחלל עבודה: הקשה שטמ"ק (י"ב) בשם הר"ר אלחנן, דהא קתני במתני' נמי גבן ומרוח אשך שהם מומין גמורים ולא רק דאינו שוה בזרעו של אהרן. ותיירץ ר"י דפירשה המשנה בהם שהם מומין האמורים בתורה ומחלל בהם עבודה. אולם הרמב"ם (ביאמ"ק ו.ו. 1.) נקט שמומין המיוחדים רק לאדם אף שלוקה עליהם אינו מחלל עבודה. וכתב בחי' הגרי"ז שמקור הרמב"ם מקושיית הר"ר אלחנן דהמשנה מנתה מומין גמורים עם מומין שאין שוה בזרעו של אהרן, ש"מ דכל שמיוחדים לאדם בלבד אף מומין גמורים לא מחללין עבודה. ברם תמהו המפרשים הלא גבן וחרום ומרוח אשך הן מומין המיוחדים לאדם ומחללין עבודה, וכן תמהו דהגמ' ריש ע"ב נקטה שמום גמור מחלל עבודה ולא חילקה בין המומין. וראה ביישוב שיטת הרמב"ם - לקוטי הלכות (עין משפט אות פ'), אבן האזל (ביאמ"ק פ"ו הל"א אות ב'), וחזו"א (בכורות סי' כ"ו סק"ג וסקי"ב).

7. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בכורות דף מג עמוד א

בהמה מאדם לא ילפא שכן נתרבה במצוות. וצ"ב מה סברא יש בזה שמשום שהאדם נתרבה בתרי"ג מצוות יפסול בו מומין יותר מאשר בבהמה. וכתב בראשית ביכורים דיש לפרש עפ"י דאיתא ביומא (ל"ב ב) ובגדי זהב יש להן מעלה על בגדי לבן שכן כפרתן מרובה שמתכפר בהן כל השנה, ועל דרך זה יש לפרש בנ"ד מ"ש על אדם שכן נתרבה במצוות הכוונה הוא שנתרבה במצוות הקרבנות שכן מכפר בכל הקרבנות משא"כ בבהמה הקריבה שכל קרבן וקרבן הרי הוא עתה קרבן מסויים ואין לו שייכות עם שאר קרבנות.

8. דף על הדף מסכת בכורות דף מג עמוד א

בגמ': לא לכתוב רחמנא בבכור ותיתי מהנך. מה להנך שכן קדושתן מרובה. וברש"י ד"ה קדושתן וכו': חטאות ואשמות עולות ושלמים. אדם - קדושתו מרובה במצות ע"כ. כתב הגה"ק מאו"רוב זצ"ל בהגש"פ אש דת: מבואר ברש"י כאן, שהמצוות מקדשות את האדם בבחינת קדשים ממש, וזה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה בנוסח הברכות "אשר קדשנו במצותיו", וכן בתפלת שבת וימים טובים "קדשנו במצותיך".

יתר על כן מצינו (ספרי שלח) על הכתוב (במדבר טו, מ) "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם" - יכול קדושת ציצית וכו' ת"ל קדושת כל המצוות". ולכן נתקן בנוסח הברכה "אשר קדשנו במצותיו, וצונו", ולכאורה היה צריך להזכיר את הציווי תחילה אשר צונו וקדשנו במצותיו, אלא שכאן נרמז לנו שתכלית הציווי היא הקדושה. ולכן "אשר קדשנו במצותיו וצונו" שהמטרה היא קדושה כאמור (תהלים טז, ג) "לקדושים אשר בארץ" - שגם בעניני הארציות ובארץ המגושמת תשרור קדושת ישראל ע"כ.

9. איזהו מקומן מסכת בכורות דף מג עמוד ב

א"ר יוחנן הקרחנין והננסין והזבלגנין פסולין לפי שאינן שוה בזרעו של אהרן:
א] מדברי ר' יוחנן מבואר שפסול 'קרחנין' הוא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, ור' יהודה בברייתא לקמן סבר שפסולין רק משום מראית העין, ועכ"פ לכולי עלמא אין מחללין עבודה. ומתוך כך תמה שי למורא על הרמב"ן (פרשת ראה, עה"פ לא תשימו קרחה) שכתב וז"ל "יתכן שיהיה המצוה ראשונה בכהנים לאמר שאם היה הכהן מקורח ומגודד אינו ראוי לעבודה כמו שאמר ולא יחללו שם אלהים והנה עבודתו מחוללת".

10. איזהו מקומן מסכת בכורות דף מג עמוד ב

ב] **הצפנת פענח** (אשוח ז. ז. ז.) דן גבי מומי אשה האם לאשה קרחת יש תקנה בפאה נוכרית. וכתב דגבי מומי כהנים ודאי לא מהני כיון דהוי יתור בגדים שפוסל בעבודה. **ובהערות להגריש"א תמה דזה פשוט שמום הקבוע בגוף לא מהני לכסותו בבגד, ומה הוצרך לטעם יתור בגדים. וכתב ליישב בדוחק דכיון שכל פסול 'קרח' הוא מטעם שאינו שוה בזרעו של אהרן, היה מקום לומר שעל ידי פאה נוכרית יתוקן פסול זה.**

• הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בכורות דף מג עמוד ב

גדר מום ואי מהני לכסותו

אמר רבי יוחנן הקרחנין וכו' פסולין לפי שאינו שוה בזרעו של אהרן. ב"צפנת פענח" (פ"ז מאישות ה"ז) דן גבי מומי אשה אם יש לומר באשה קרחת שיש לה תקנה בפאה נכרית ומצד זה לא יהא מום עיין שם. וכתב דגבי כהן אין להקשות דיועיל פאה נכרית משום דהוי בגדים שפוסל בעבודה, עיין שם. ונפלאי על דבריו מה הוצרך לטעמא דיתור בגדים, והרי דין מום נקבע לפי מצב גופו בעצם ומה יועיל שיכסנו בשיער וכי בשאר מומין יועיל שיכסה אותם לתת להם שם מום שבסתר והרי הדבר פשוט שכל שהמום גלוי בגוף דינו כמום שבגלוי הגם שיכסנו בבגדים.

ובדוחק יש קצת ליישב דבריו דוודאי במה שפוסל מצד "מום" פשוט שלא יועיל שום כיסוי להכשירו, אבל גבי קרח שפסולו מצד דאינו שווה בזרעו של אהרן בזה יש קצת מקום לומר דכל שאינו נראה לעיני הבריות לא פסל [ולכך הוצרך הצ"פ לפסלו רק מצד ייתור בגדים]. ועדיין זהו מחודש בסברה לומר כן.

[ולכאורה לסברתו של בעל הצפנת פענח עדיין יקשה מטיבורו יוצא (משנה להלן מ"ד ב) למה פסול והרי מכוסה בבגדי כהונה ואינו נראה לעין וגם שם כל פסולו הוא מצד שאינו שוה בזרעו של אהרן. וי"ל דכיון דנראה בשעה שבא ללבוש בגדי הכהונה פוסל מכיון דבע"כ נראה מומו במקדש, והצפנת פענח לא הקשה דנכשיר אלא בפאה נכרית שלובש אותה קודם שנכנס למקדש].

• חשוקי חמד מסכת בכורות דף מג עמוד ב

הקרח פסול כהן קרח שהשתילו לו שערות, האם כשר לעבודה

שאלה בימינו נתחדשה אפשרות להשתלת שערות בתוך עור הראש לאלו שנתקרחו, ויש לדון אם

כהן שעשו לו זאת כשר לעבודה?

תשובה **כתב הצפנת פענח** (פ"ז מהלכות אישות ה"ז) דכהן הלוש פאה נכרית פסול לעבודה, דהוי מיותר בגדים שפוסל בעבודה, **והקשה מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א** (הערות דף מג ע"ב) ונפלאי על דבריו מה הוצרך לטעמא דיתור בגדים, והרי הוא בעל מום, ומה יועיל שיכסנו, וכי בשאר מומין יועיל שיכסה אותם, והרי פשוט שכל מום, אפילו אם יכסנו בבגדים דינו כמום שבגלוי, ובדוחק יש קצת ליישב דבריו דוודאי במה שפוסל מצד "מום" פשוט שלא יועיל שום כיסוי להכשירו, אבל גבי קרח, שפסולו מצד שאינו שווה בזרעו של אהרן, בזה יש קצת לומר דכל שאינו נראה לעיני הבריות לא נפסל, ולכך הוצרך הצפנת פענח לפסלו מצד ייתור בגדים.

והנה מי שהושתלו בעור ראשו שערות: א. אין כאן בגד, וממילא אינו מיותר בגדים. ב. הוא נראה שוה בזרעו של אהרן. ולהנ"ל יוכל לעשות עבודה בביהמ"ק.

האדם דהא יחזור וינמח, אצל אח"כ ראיתי
נחפא"י על המשניות שכ' להדיא דאם גלחן
כשר.

ומצאתי רא' גדולה לזה מהא דמבואר
כתובות פ' המדיר (דף ע"ה.) גבי
פסול זיעה וריח הפה לכהונה דיש לו תקנה
להעביר הזיעה ע"י קיוהא דחמרא וריח הפה
ע"י פלפלא, ופירש"י ותוס' שם דגבי כהונה
עיקר תליא בשעת עבודה וכיון דיש לו אפשרות
להעביר המוס בשעת עבודה שפיר דמי
יעוי"ש. (וכ"מ להדיא ברמב"ם סופ"ז מהל'
ביא"מ, ודלא כפי' שני שכתוס' כתובות שם
דכיון שיכול להעביר הזיעה והריח לכן אפי'
אם לא יעבירו יהי' כשר לעבודה). וא"כ
ה"נ אם יגלח יהי' כשר. ודוחק לחלק בין
מוס של זיעה וריח לבין מוס שצבוק ממש
כגון מוס של גבינן.

שו"ד צ"חקדי דוד" על התוספתא פ"ד
דזכורות לענין יבלת שמבואר מדבריו
שנקט בפשיטות דהא דחותכין יבלת במקדש
היינו משום דאין חוזר ונמח אצל אם הי'
חוזר ונמח לא הי' מועיל להעביר המוס ע"י
חתיכת היבלת יעוי"ש, וא"כ לפי"ז ה"נ צדוק
דידן גבי גבינן אין מועיל לכאוי' אם יחזור
ויגלח וצ"ע.

במשנה ר' דוסא אומר שגבינו שוכבין.
פירש"י ששערות גבינו גדולים
ונפלין על פניו. והעריני ח"ח א' להסתפק
אם יועיל צה גילות, ובהשקפה ראשונה אמרתי
לכאוי' אין מועיל כיון דהוי חסרון צבוק

- תפארת ישראל [יכין] מסכת בכורות פרק ז משנה ב
(טו) כל שגבינו שוכבין. ששער גבינו ארוכין ותלויין על עפעפיו, פסול כל זמן שלא גלחן:

- עוד עיין ספר אור הישר לדף מד

12. איזהו מקומן מסכת בכורות דף מג עמוד ב
ר' יהודה אומר הכהנים לרבות הקרחנין - הקשה שמן רוקח לדברי הט"ז (יו"ד קי"ז) שאין כח לחכמים
לאסור דבר המפורש בתורה להיתר, איך אסרו קרחנין משום מראית העין. ויתרץ דדרשא ודקדוק מקרא
לא חשיב מפורש בקרא להיתרא.

13. ליקוטי הלכות

שיש לו שני גבין ושתי שדראות. מסקינן בנמרא דלאו שני שדראות ממש דבאופן זה לא חיי אלא שהיה לו שדרה עקימה ומחוי כשתי שדראות, ולהלכה נקטינן בכולהו דהוי טומא דאף ר' דוסא נלא פליג את"ק ואת"ל דפליג הלכה כסתם מתניתין. ושדרתו עקימה וראי הוי מומא לכו"ע. ונחלקו בזה רבנותא ע"א דהוא מום אף בבהמה [וממילא מחלל עבודה ג"כ] וי"א פ"הוא מן המומין המיוחדין לאדם לבד:

14. ספר יד בנימין

שם בגמ' אלא נששדרתו עקומה. | כ' בליקוטי הלכות זו"ל "ונחלקו בזה רבנותא י"א דהוא מום אף צנהמה (והוא ש"י התוס' לעיל עמו' א' ד"ה גבן) וממילא מחלל עבודה ג"כ, וי"א דהוא מן המומין המיוחדין לאדם לבד (דלא מחיל עבודה), והוא דעת הרמב"ם דלא מנה אותו רק במומין לאדם ומשמע דצנהמה לא נפסלה ע"י השדרה. ונ"ע אמאי לא נילף צנין זה מאדם לצנהמה אחרי דצנהמה שייך ג"כ זה, ועוד נ"ע אחרי דר"ח בן אנטיגנוס סובר דהוא גבן האמור בתורה אמאי לא יחלל עבודה בזה, וקושיא זו תפול בדרך כלל על כל עניני גבן וחרוס דהרמב"ם חשבן בתוך מומין המיוחדין לאדם וממילא אינו מחלל עבודה כמש"כ בפ"ו מציא"מ הל' ו' ואמאי הא כתב צהו מום ולא יחלל את מקדשי, ומנא תי קושיא זו צמפרשים ולא העלו ארוכה לקושיא זו אם לא שנאמר דמש"כ בפ"ו לא יהי' קאי על הדברים שנכללו בכלל גבן וחרוס ומרות אשך אחרי דהם מפורשים בתורה דהוא מום עכ"ל ל"ה.

אבל בחזו"א סי' כ"ו ס"ק ה' תמה עליו וכ' דודאי לר"ח בן אנטיגנוס מחלל עבודה ופוסל גם צנהמה וכמש"כ בחוס' שם עמו' א'. אצל לדינא קי"ל כת"ק ואין שדרתו עקומה בכלל המומין, רק צאדם פוסל משום אינו שוה צורעו של אהרן, וליתא צנהמה ואין כאן מחלוקת בין תוס' והר"מ. (נ"צ ועי' עוד חזו"א שם ד"ה מתני' רחצ"א).

א. חשוקי חמד מסכת בכורות דף מג עמוד א

כל איש אשר בו מום מזרע אהרן

להימנע מכריתת אצבע על מנת להיות ראוי ומזומן לעבודת בית המקדש

שאלה מעשה בכהן שהגיע אל הרופא והתלונן על ייסורין בקצה האצבע. לאחר בדיקות יסודיות, הגיע הרופא למסקנה שהאיש סובל מהצטמקות כלי הדם בקצה האצבע, ומכיון שלא קיימת תרופה להקל מייסוריו של האיש, הציע הרופא לכרות את קצה האצבע. הכהן, שהינו יהודי ירא שמים, הגיע אל רבו על מנת להתייעץ עמו אודות ביצוע הכריתה, היאך עליו לנהוג, שמא צריך או ראוי לו להימנע מביצוע הכריתה, משום שהוא כהן, ואינו רוצה להיות בעל מום ולהיפסל מעבודת בית המקדש, אלא הוא חפץ להיות מוכן ומזומן לעבוד בבית המקדש שיבנה במהרה בימינו. האיש הדגיש כי מניעה מכריתת האצבע אינה כרוכה בחשש פיקוח נפש, אלא רק בהמשך ייסורים תמידיים, ולכן שואל כיצד עליו לנהוג?

תשובה יש שרצו לטעון כי השאלה אינה שייכת, מכיון שהמומין יתרפא לעתיד לבא, כמבואר בסנהדרין (דף צא ע"ב), אלא שהרמב"ם (פי"ב ממלכים) כתב: "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, או יהיה שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג... אמרו חכמים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד". ויעויין שם בגר"א שהקשה מדברי הרמב"ם עצמו בהלכות תשובה שפסק כשמואל דכל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח, ולכאורה זה סותר לדברי הרמב"ם הנ"ל. וביאר הגר"א ששני ימות המשיח הן: ימות משיח בן יוסף, דאם זכו אחישנה, ועל זה נאמר אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות, אבל כשיבוא "בעתה", יתקיימו כל דברי הנביאים. ואם כן יש מקום לטענת הכהן שלא לקטוע לו את האצבע, כדי שיוכל לעבוד במקדש לפני שיתרפא.

והנה באבני נזר (יו"ד סימן שכא) כתב: "ילד הנולד ברגל עקומה, ורופא מומחה אומר שיש אופן ליישב הרגל על ידי גופסין כל עוד שהעצמות הילד רכים. ואומר הרופא, כי אם ימולו אותו קודם, יתקשו העצמות ולא יהיה אפשר אחר כך ליישב הרגל. אך אם יעשו הגופסין עתה, יוחלש על ידי זה הילד, ולא נוכל למולו ביום ח'. האם מותר לעשות הגופסין ולדחות את המילה בזמנה, או שמא יש למולו אף שעל ידי זה יישאר הילד בעל מום.

והשיב האבני נזר: "אם האמת כדברי הרופאים, הדבר ברור שמותר לעשות את הטיפול, משום שעל מצוות עשה אינו מחוייב לבזבז הון רב [כמבואר ברמ"א (או"ח סימן תרנו): "מי שאין לו אתרוג, או שאר מצוה עוברת, אינו צריך לבזבז עליה הון רב, וכמו שאמרו: המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ואפילו מצוה עוברת"], כל שכן שלא יהיה הילד בעל מום".

וקל וחומר לנידון דידן, בו מצוות העבודה בבית המקדש אינה לפנינו, ואין על ביטולה חיוב כרת כבמצוות מילה, ולפיכך, פשוט שאין כלל חיוב להימנע מטיפול, היות והסבל והייסורין של האיש נחשבים להוצאה של 'יותר מחומש'.

ונראה שלא רק שאין חיוב להימנע מכריתת האצבע, אלא אדרבה, ראוי שיתרפא על ידי כריתת האצבע, משום שהייסורין הקשים יבטלו אותו מתלמוד תורה ומקיום מצוות.

=====

פרק ז'

דף מ"ג עמוד א'

הכילון - גמרא: (בעמ' ב) והלפתן הכילון: דדמי רישיה לאכלא. רש"י: לכסוי של חבית שחד מלמעלה ורחב מלמטה. והלפתן. גמרא: דדמי רישיה לגדגלידא דליפתא. רש"י: לראש הלפת שראשה רחב והולכת וכלה למטה. גמרא: וצוארו עומד באמצע ראשו. רש"י: שראשו בולט לאחוריו כלפניו.

תמונה ז' - א'

(החלק עליון של הראש כמלכי בית דוד - ראה סנהדרין כ"א)

לפתן ?

צוואר
עומד
באמצע
הראש

לפתן

כילון

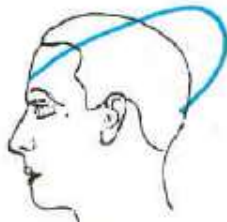
והמקבן. גמרא: דדמי רישיה למקבן. רש"י: לקרדום שערפו עגול וקצר ברוחב.

תמונה ז' - ב'

מקבן

ושראשו שקוט וסקיפת. גמרא: ושראשו שקוט מלפניו, רש"י: שראשו משופע מלפניו באלכסון כעין כלי של נגר שקורין בשגו"ג. גמרא: וסקיפת מאחוריו. רש"י: שגובה ראשו חסר מאחוריו.

תמונה ז' - ג'

ראשו שקוט

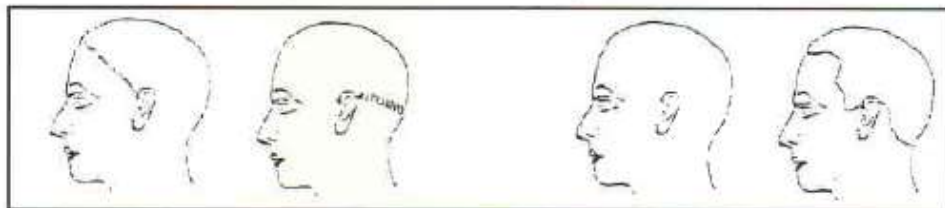
סקיפת מאחוריו

תמונה ז' - ד', בעלי חטרות - גמרא: דאית בה עצם כולי עלמא לא פליגי דפסלא, כי פליגי דלית בה עצם.

דף מ"ג עמוד ב'

תמונה ז' - ה', הקרח פסול, איזהו קרח כל שאין לו שיטה של שער מקפת מאוזן לאוזן. גמרא: אבל יש לו לאחוריו כשר... יש לו לאחוריו ואין לו לפניו... בין לפניו בין לאחוריו (באמצע הקרחת).

שיטת שער מקפת מאוזן לאוזן
(שתי אפשרויות)

קרח רגיל

תמונה ז' - ו', דק, תבלול.

תבלול

קרום דק מכסה את העין

גרם וילפת - ראה תמונות ו - מ"ג, ו - מ"ט
גבן וחרום - ראה תמונות ז' - ז', י"ב.

תמונה ז' – ז'

שקוט ושמוט. שקוט: דחביא מחבא. רש"י: שראשו מוטל בין כתפיו ודומה כמי שראשו שמוט, אשלוישנ"ד. שמוט: דאריך ושמוט.

ארוך

אולי שמוט
הוא מוטה
הצידה?

שקוט

רגיל

הקרחני והננסין והזבלגנין.

תמונה ז' – ח'

חלק מלהקת שבעת הגמזים, תשי"ד (להקה שנתפרסמה בשעתה) מאיזה גובה ומטה נחשב אדם כננס - הדעות חלוקות, מבנה הננס אינו כילד, אלא כמבוגר, ביחסי גודל שונים

זבלגן (נוזלות
דמעות תדיר)

קרחני

ושנשרו ריסי עיניו, ושניטלו שניו... (פה חסר שניים)

תמונה ז' – ט'

נשרו כל הריסים למעלה ולמטה

עין רגילה

נשרו ריסים למעלה

ריסים רבים ומעובים

ריסים שונים בימין ובשמאל, ראה תמונה ז' - י"ד.

אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד, זהו גבן
האמור בתורה... שגבינין שוכבין, רש"י: ששערות
גביניו גדולים ומוטלין על פניו.

תמונה ז' - י'

שגביניו גדולים
ומוטלין על פניו

גבן - ללא גבינים

נורמאלי

אין לו אלא גבין אחד - מימין גבין נמשך על שתי העינים,
ומשמאל גבין רק בעין שמאלית (ימנית שבתמונה)

זגדום (ראה תמונה ז' - י"ד)

למשל שלשה גבינים

שיש לו שני גבין ושתי שדראות (ראה תמונה חולין
ג-ש). בששדרתו עקומה...

תמונה ז' - י"א.

שדרה רגילה

שדרה עקומה

קרינסקי

תמונה ז' – י"ב.
 החרום... איזהו חרום הבוחל שתי עיניו כאחת.
 רש"י: שאין לו חוטם בין שתי עיניו... - גמרא:
 חרום: שחוטמו שקוע, חוטמו סולד, חוטמו בלום,
 חוטמו נוטף...

חוטמו שקוע

חוטמו סולד

בוחל שתי עיניו כאחת (גב
 החוטם אינו מפריד בין העינים)
 אין לו חוטם בין עיניו

חוטמו עקום

חוטמו בלום

חוטמו נוטף

דף מ"ד עמוד א'

תמונה ז' – י"ג.
 שתי עיניו למעלה, שתי עיניו למטה, עינו אחת
 למעלה ועינו אחת למטה - רואה את החדר ואת
 העליה כאחד. (פוזל). גמרא: או שמדבר עם חברו
 ואחר אומר לי רואה.

פזילה - עין אחת רואה את החדר והשניה את העליה

פזילה רגילה

עין גבוהה מהרגיל (אדום)
 עין נמוכה מהרגיל (כחול)
 רגיל (שחור)